

Puolustusvaliokunta

Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle Suomen tuesta Afganistanille ja Suomen osallistumisen lisäämisestä Resolute Support -kriisinhallintaoperaatiossa

Ulkoasiainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selonteko Suomen tuesta Afganistanille ja Suomen osallistumisen lisäämisestä Resolute Support -kriisinhallintaoperaatiossa (VNS 3/2018 vp): Asia on saapunut puolustusvaliokuntaan lausunnon antamista varten ulkoasiainvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- yksikönpäällikkö Sari Rautio, ulkoministeriö
- lähetystöneuvos Anu Apo, ulkoministeriö
- vanhempi osastoesiupseeri Matti Kemppilä, puolustusministeriö
- KRIHA-vastuualueen johtaja, everstiluutnantti Harri Uusitalo, Pääesikunta

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Selonteon tarkoituksena on antaa eduskunnalle katsaus Afganistanin tilanteeseen ja Suomen tukeen Afganistanille sekä kuulla eduskuntaa sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetun lain (211/2006) 3 §:ssä tarkoitettulla tavalla. Valiokunta toteaa, että selonteossa on kattavasti ja hyvin kuvattu niitä tekijöitä, jotka vaikuttavat Afganistanin kehitykseen. Selonteko toteaa Afganistanin turvallisuustilanteesta seuraavaa: ”Afganistan on edelleen hauras valtio. Turvallisuustilanne on viime vuosina heikentynyt, mikä uhkaa viimeisen viidentoista vuoden aikana saavutettua kehitystä. Poliittinen tilanne on epävarma, ja maassa ja sen lähialueilla toimii yli 20 kansainvälistä terroristiryhmää. Mikäli Afganistanin vakauttamispyrkimykset eivät onnistu ja turvallisuustilanne heikkenee edelleen, jättää se tilaa terrorismin ja ääriliikkeiden vahvistumiselle. Epävakauden kasvu uhkasi johtaa myös hallitsemattoman muuttoliikkeen lisääntymiseen.”

Puolustusvaliokunta keskittyy tässä lausunnossaan arvioimaan selonteon ehdotusta Suomen osallistumisen vahvistamisesta Nato-johtoisessa Resolute Support -operaatiossa.

Valiokunnan lausunto PuVL 9/2018 vp

Resolute Support -operaation nykytilanne

Valiokunta toteaa, että Resolute Support -operaatiota edeltänyt ISAF-operaatio alkoi vuonna 2001 ja päättyi vuonna 2014, jolloin turvallisuusvastuu siirrettiin Afganistanin omille turvallisuusviranomaisille. RS-operaation tavoitteena on ollut tukea ja kehittää edelleen paikallisia turvallisuusjoukkoja, jotta ne pystyisivät toimimaan koko maassa.

Selonteossa todetaan, että RS-operaation oli määrä loppua vuoden 2016 loppuun mennessä, mutta Afganistanin turvallisuustilanne ei mahdollistanut kansainvälisten joukkojen kotiuttamista. Varsovan Nato-huippukokouksessa heinäkuussa 2016 operaatiota päätettiin jatkaa ehtoperusteisesti ilman määriteltyä kestoä. Operaation kokonaisvahvuus on tällä hetkellä noin 14 600 sotilasta, joista 10 000 Yhdysvalloista. Loppuvuonna 2017 Naton puolustusministerikokouksessa linjattiin, että operaatiota vahvistetaan siten, että uusi tavoitevahvuus olisi 16 000 sotilasta. Kevään 2018 aikana myös Suomea on lähestytty pyynnöllä lähettää lisäjoukkoja Afganistaniin.

Suomen uusi joukkokokoonpano

Suomella on tällä hetkellä Afganistanissa 30 sotilasta, 20 Kabulissa ja 10 henkeä Saksan johtamalla pohjoisella komentoalueella. Nykymandaatti mahdollistaa 40 hengen sotilaan lähettämisen. Nyt selonteossa esitetään, että suomalaisjoukkojen kokonaisvahvuus nostetaan 60 henkeen, ja joukot keskitetään Mazar-e-Sharifiin. Kabuliin jäisi muutama suomalainen esikuntaupseeri. Joukot koostuisivat jääkärijoukkueesta, neuvonantajista ja kouluttajista sekä esikuntahenkilöstöstä. Selonteon mukaan kustannusarvio osallistumisesta 60 sotilaalla vuonna 2019 on yhteensä 16,2 miljoonaa euroa. Valiokunta toteaa, että toiminnan vaikuttavuuden näkökulmasta joukkojen keskittäminen pohjoiseen on perusteltua. Valiokunta toteaa, että keskittämistä puoltaa myös se, että suomalaiset tuntevat alueen vanhastaan hyvin, ja myös Saksan kanssa on aiempaa kokemusta hyvin sujuneesta yhteistyöstä Pohjois-Afganistanissa.

Puolustusvaliokunta pitää tärkeänä, että ammattisotilaiden ja reserviläisten fyysiseen ja psykososiaaliseen hyvinvointiin kiinnitetään riittävää huomiota. Puolustusvaliokunta nostaa tässä yhteydessä esiin myös kattavan vakuutusturvan merkityksen ja selkeät korvauskäytännöt. Valiokunta toteaa, että sotilaalliseen kriisinhallintaan osallistuva ammattihenkilöstö on pois kotimaan tehtävistä. Puolustusvaliokunta pitää tärkeänä, että henkilöstön jaksamisesta huolehditaan sekä kriisinhallintaoperaatioiden osallistuvien ammattisotilaiden että kotimaassa töitä tekevän kantahenkilökunnan osalta. Riittävästä sijaisten palkkaamisesta on huolehdittava.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan mitään uusia sotilaallisia hyötyjä RS-operaatiosta ei enää ole saatavissa puolustusvoimille, vaan aiemmilta vuosilta saadut kokemukset ja opit on jo hyödynnetty kotimaassa. Selonteossa todetaan sotilaallisia hyötyjä arvioitaessa, että kokemuksia saataisiin muun muassa operoinnista vaativassa kriisinhallinnassa ja vaativissa neuvonantotehtävissä.

Selonteossa tuodaan esiin, että vaikka päävastuu Afganistanin turvallisuudesta on maan omilla turvallisuusjoukoilla, on kansainvälinen tuki Afganistanin vakaudelle ja turvallisuusviranomaisille yhä merkittävässä roolissa. RS-operaatiolla on merkittävä rooli niin Afganistanin sisäisen kuin alueellisenkin vakauden näkökulmasta. Kriisinhallinnan ja Afganistanin turvallisuussekto-

Valiokunnan lausunto PuVL 9/2018 vp

rin tukemisella vaikutetaan myös alueelliseen vakauteen sekä kansainvälisiin pyrkimyksiin terrorismin torjumiseksi. Puolustusvaliokunta yhtyy tähän kokonaisarvioon.

Valiokunnan kuulemien asiantuntijoiden mukaan Afganistanin RS-operaatio on käynnissä olevista sotilaallisista kriisinhallintaoperaatioista vaativin. Afganistanin operaatioon ei lähetetä ensikertalaisia, vaan suomalaissotilaille on oltava aiempaa kriisinhallintakokemusta, esimerkiksi Libanonista. Puolustusvaliokunta pitää järkevänä ja operaatioturvallisuutta parantavana toimintamallina sitä, että palveluun RS-operaatioissa pätevöittää, Afganistaniin annettavan operaatio-kohtaisen kriisinhallintakoulutuksen lisäksi, erityisesti muista operaatioista saatava kriisinhallintaosaaminen.

Valiokunta on aiemmissa Afganistanin sotilaallisesta kriisinhallintaoperaatiosta antamissaan lausunnoissa (esim. PuVL 12/2014 vp) kiinnittänyt joukkojen omasuojaan liittyviin kysymyksiin erityistä huomiota. Myös nyt toiminnallisen painopistealueen muuttuessa pohjoiseen on varmistettava, että suomalaisjoukoilla on paras mahdollinen suojavarustus ja että esimerkiksi lääkin-täevakuointiin liittyvät asiat on asianmukaisesti ratkaistu. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan näin asianlaita onkin.

RS-operaation jatkonäkymät

Valiokunta pitää tärkeänä, että Suomi on omalla panoksellaan mukana tukemassa Afganistania painottaen tarvetta tuen kokonaisvaltaiseen koordinointiin. Ulko- ja turvallisuuspolitiikan eri välineet, kehitysyhteistyö, sotilaallinen ja siviilikriisinhallinta on sovittava yhteen tavalla, jolla varmistetaan suurin toiminnallinen hyöty. Selonteossa todetaan, että Afganistanin vakauttaminen on yksi Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan sekä kehityspolitiikan keskeisiä prioriteetteja. Afganistan on muun muassa Suomen suurin kehitysyhteistyökumppani.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan sotilaallisesti Afganistanissa ollaan ajautettu pattitilanteeseen, jossa sen paremmin hallituksen joukot kuin talibankaan eivät aseellisin toimin saavuta ratkaisevaa menestystä. Afgaaniturvallisuusviranomaisten parantunut toimintakyky näkyy siinä, että talibanit ovat viime aikoina joutuneet turvautumaan terrori-iskuihin sen sijasta, että afgaaniasevoimien joukkoja avoimesti haastettaisiin taistelutoimiin.

Selonteossa tuodaan esiin, että kansainvälisten joukkojen tukea afgaaniviranomaisille tarvitaan vielä vuosia. Yhdysvaltojen tavoitteena on heinäkuun 2018 Nato-huippukokouksesta hakea RS-operaatiolle jatkomandaattia aina vuoteen 2024. Valiokunta pitää tärkeänä, että kansainvälisen yhteisön mittavien tukitoimien jatkumisen rinnalla Afganistanissa haetaan entistä voimakkaammin poliittisen ratkaisun löytämistä. Tätä taustaa vasten presidentti Ghanin 7.6.2018 tekemä ilmoitus vajaan kahden viikon mittaisesta tulitauosta Talibanin kanssa on askel oikeaan suuntaan.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Puolustusvaliokunta esittää,

että ulkoasiainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Valiokunnan lausunto PuVL 9/2018 vp

Helsingissä 13.6.2018

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Ilkka Kanerva kok

varapuheenjohtaja Mika Kari sd

jäsen Timo Heinonen kok

jäsen Antti Kaikkonen kesk

jäsen Seppo Kääriäinen kesk

jäsen Markus Mustajärvi vas

jäsen Lea Mäkipää sin

jäsen Sirpa Paatero sd

jäsen Markku Pakkanen kesk

jäsen Jari Ronkainen ps

jäsen Mikko Savola kesk

jäsen Satu Taavitsainen sd

varajäsen Eero Reijonen kesk

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Heikki Savola

Valiokunnan lausunto PuVL 9/2018 vp

Eriävä mielipide

Perustelut

Toimintaympäristön kuvaus

Afganistanissa Iso-Britannia, Neuvostoliitto ja Yhdysvallat/Nato ovat kukin vuorollaan yrittäneet sotilaallisella voimalla ratkaista sellaisia ongelmia, joihin ei ole sotilaallista ratkaisua. Historia osoittaa, ettei se onnistu nytkään.

Suomi on käytännössä sodan osapuoli Afganistanissa. Kun ISAF-operaatio muutettiin Resolute Support -operaatioksi, annettiin kuva, että "Afganistanin turvallisuusjoukkojen kyky johtaa ja toteuttaa operaatioita eri puolilla maata on vahvistunut" (PuVL 12/2014 vp). Tällä hetkellä kapinallisten hallussa on kuitenkin suurempi alue kuin ISAF-operaation alkaessa.

Yhdysvaltain silloisen presidentin Barack Obaman aikana ei onnistuttu saamaan sotilaallista ratkaisua 100 000 sotilaalla. Kuinka se nyt onnistuisi murto-osalla tuosta määrästä. Presidentti Trumpin pyyntö liittolaismailleen lisätä joukkoja Afganistanissa ei kerro uudesta strategiasta vaan vanhasta ja jo koetellusta.

Johtopäätökset Suomen kannalta

Suomen tulee hallitusti irtaantua Nato-johtoisesta sotilaallisesta operaatiosta ja vetää joukkonsa pois. Se oli myös Suomen linja aiemmin, mutta ei enää. Suomen kannan muutokselle ei ole esitetty mitään tosiasiallisia perusteita. Yhdysvaltain presidentin mielenmuutos ei ole peruste horjuttaa Suomen omaehtoista ulko- ja turvallisuuspoliittista linjaa.

Maa, joka ei itse osallistu sotatoimiin, voi parhaiten edistää poliittisen dialogin käynnistymistä ja rauhanprosessia. Suomalaisen sotilaitten määrän nostamista 40:stä 60:een ei voida perustella kansallisen suorituskyvyn kehittämiseksi, vaan se on poliittinen viesti operaation johtomalle Yhdysvalloille.

Muutos Afganistanissa

Nyt Afganistanissa on nähty pieni valonpilkahdus, kun hallituksen joukkojen ja Talibanin välille on solmittu muutaman päivän tulitauko. Tulitauko ei koske ISIS:iä tai Al Qaidaa, eikä myöskään Talibanin puolesta Nato-joukkoja. Aloite mahdollistaa kuitenkin sen testaamisen, onko osalla Afganistanin kriisin osapuolista mahdollista löytää yhteinen tie vakaampaan yhteiskuntaan.

ISAF- ja RS-operaatioiden hinta ja tulokset

Suomi on maksanut Afganistanin operaatioista yli 800 miljoonaa euroa sekä sotilaallisen että siviilikriisinhallinnan määrärahoista, ja piikki on edelleen auki. Voi kysyä, olisiko valtavan rahasumman voinut käyttää tehokkaammin. Jos Yhdysvaltain kymmenien miljardien eurojen vuosittain maksama summa ei riitä, niin kuinka sitten Suomen panostus?

Valiokunnan lausunto PuVL 9/2018 vp

Afganistanin tie rauhaan on pitkä ja kivinen. Ulkomaisena vientituotteena rauhaa ei maahan voida jalkauttaa. Kehityksen pitää lähteä yhteiskunnan sisältä.

Pahin mahdollinen lopputulos Suomen kannalta on se, jos olemme viemässä Afganistaniin rauhaa, joka ei toteudu, mutta saamme tuontitavarana kansainvälisen terrorismin.

Kestävä perusta luotava

Yhteiskunnan vakauttamiseksi ja kestävä perustan luomiseksi Afganistanissa on keinoina luku- taidon lisääminen, koulutus- ja sivistystason nostaminen sekä tasa-arvon edistäminen. Suomella olisi kehitysyhteistyössä ja siviilikriisinhallinnassa enemmänkin annettavaa.

Ulkoasiainvaliokunta oli omassa yleisarviossaan toukokuussa paljon kriittisempi Afganistanin tilanteen suhteen kuin valtioneuvosto silloisessa selvityksessään. Myös valiokunnan kuulemat asiantuntijat esittivät pessimistisempiä näkemyksiä.

Ulkoasianvaliokunta vaatii myös sitä, että eduskunnalle annetaan mahdollisimman oikea ja realistinen kuva. Se onkin tarpeen, jotta Suomi asemoi itsensä oikein ja irtaantuu sellaisista toimista, jotka eivät ole edistäneet kuudentoista vuoden aikana päätavoitetta eli rauhaa ja vakautta.

Kun Afganistanin väestöstä 10 prosenttia on humanitaarisen avun tarpeessa, olisi se pitänyt huomioida selonteossa. Se osoittaa, ettei terrorismin juurisyihin, esimerkiksi äärimmäiseen köyhyyteen, ole kyetty puuttumaan.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella esitän

että ulkoasiainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 13.6.2018

Markus Mustajärvi vas